

กบฏบวรเดช : เบื้องแรกปฏิปักษ์ปฏิวัติสยาม 2475* ของ ญัฐพล ใจจริง

อนุชา สุริยธำ**

บทคัดย่อ

กรณีกบฏบวรเดช เราต่างรับรู้กันในแง่ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อจากการปฏิวัติสยาม 2475 ซึ่งถือว่าเป็นผลพวงจากการปฏิวัติสยาม 2475 โดยการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ด้วยการปฏิวัติที่ไม่เสียเลือดเนื้อจากการประนีประนอมกันระหว่างกลุ่มผู้นำในระบอบเก่ากับระบอบใหม่ ทำให้การดำรงอยู่ของสถาบันกษัตริย์ซึ่งเป็นกลุ่มอำนาจเดิมนั้นต้องพยายามหาทางปรับตัว ให้เข้ากับรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย อีกทั้งการปรับตัวเข้าหากับรัฐบาลคณะราษฎรที่เป็นกลุ่มสถาบันทางการเมืองที่มีอำนาจทางการเมืองอย่างชอบธรรมภายใต้การปกครองในระบอบใหม่ จนกระทั่งกลุ่มอำนาจเดิมเริ่มไม่พอใจการสูญเสียอำนาจของตน ทำให้กลุ่มอำนาจเดิมพยายามหาหนทางที่จะทวงคืนอำนาจทางการเมืองจากรัฐบาลคณะราษฎร อันก่อให้เกิดภาวะความตึงเครียดในการปรับตัวเข้าหากันทั้ง 2 ฝ่าย หลังจากที่ได้มีการประนีประนอมกันมาโดยตลอด

การโต้ตอบของกลุ่มอำนาจเดิมนั้นเริ่มจากการใช้วิธีทางการเมืองโดยพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ทำการรัฐประหารรวบอำนาจโดยพระราชกฤษฎีกาด้วยการรวมอำนาจไว้ที่รัฐบาลของตนเองเพื่อที่จะกำจัดคณะราษฎรด้วยข้อหาเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) แต่ภายหลังจากกลุ่มคณะราษฎรก็ทำการปฏิวัติเพื่อยึดอำนาจจากพระยามโนปกรณ์ฯ แล้วตั้งพระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้นำกลุ่มคณะราษฎรขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนกลุ่มผู้จงรักภักดีในระบอบเก่าก็ได้ทำการตั้งพรรคการเมืองคณะชาติขึ้น เพื่อเคลื่อนไหวทางการเมือง

สภาวะที่เต็มไปด้วยความหวาดระแวงและตึงเครียดของทั้งสองฝ่ายก็ทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มสายลับกลุ่มตำรวจลับ เพื่อสืบหาข่าวการเคลื่อนไหวของอีกฝ่าย จนกระทั่งตำรวจสันติบาลซึ่งเป็นตำรวจลับของรัฐบาลได้สืบทราบเรื่องแผนของคณะกู้บ้านกู้เมืองของกลุ่มอนุรักษนิยมกับทหารผู้จงรักภักดีที่นำโดยพระองค์เจ้าบวรเดช ซึ่งแผนของคณะกู้บ้านกู้เมืองคือการใช้กำลังทหารจากต่างจังหวัดบุกเข้ามายึดพระนคร 4 สาย คือ นครราชสีมา อยุธยา นครสวรรค์ และ เพชรบุรี อีกทั้งยังมีการพยายามกล่อมทหารในพระนครให้เข้าร่วมด้วย โดยเหตุผลหลักของคณะกู้บ้านกู้เมืองในการใช้กำลังทางทหารเพื่อบีบบังคับ

* ญัฐพล ใจจริง. (2559). *กบฏบวรเดช: เบื้องแรกปฏิปักษ์ปฏิวัติสยาม 2475*. กรุงเทพฯ: มติชน. 325 หน้า.

** นิลิตปริญาตริ์ ชั้นปีที่ 4 ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ให้รัฐบาลคณะราษฎรลาออก ด้วยข้อกล่าวหาที่ว่ารัฐบาลพระยาพหลฯ จะเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นคอมมิวนิสต์ และจะกระทำกรอันเป็นอันตรายแก่เจ้านายรวมถึงองค์พระมหากษัตริย์

เมื่อฝ่ายรัฐบาลทราบข่าวก็พยายามหยุดยั้งแผนการต่างๆ ของคณะกู้บ้านกู้เมืองอีกทั้งยัง ตระเตรียมการตั้งรับด้วยกองกำลังแบบผสมที่นำทัพโดยนายพันโท หลวงพิบูลสงคราม ด้วยยุทธวิธีทาง ทหารของรัฐบาลที่ดำเนินไปได้เป็นอย่างดี ในขณะที่การเข้าบุกยึดโดยกองกำลังทหารของฝ่ายคณะกู้บ้าน กู้เมืองนั้นเต็มไปด้วยปัญหาต่างๆ แผนที่ว่าไว้มิได้สำเร็จจลุล่วงไปตามเป้าหมาย โดยเฉพาะการที่ กองกำลังสมทบจากบางจังหวัดที่ถูกฝ่ายรัฐบาลสกัดกั้น หรือยอมเข้าเป็นพวกรัฐบาล อีกทั้งการส่งเสบียง ของคณะทหารกู้บ้านกู้เมืองก็เกิดความบกพร่อง สถานการณ์ที่เสียเปรียบทำให้พระองค์เจ้าบรมเดชสังการ ถอนกำลังถอยทัพกลับมายังนครราชสีมาซึ่งเป็นฐานบัญชาการใหญ่ของฝ่ายคณะกู้บ้านกู้เมือง ฝ่ายรัฐบาล ก็ได้ส่งกองกำลังทหารติดตามคณะทหารกู้บ้านกู้เมือง จนนำมาได้สวนเพื่อลงโทษในฐานที่ก่อกบฏได้สำเร็จ ส่วนพระองค์เจ้าบรมเดชผู้ว่าการกบฏในครั้งนี้ได้ลี้ภัยไปยังประเทศเวียดนาม

โดยที่กล่าวมาข้างต้นนั้นถือเป็นการสรุปข้อมูลในการอธิบายถึงชุดเหตุการณ์กบฏบวรเดชที่เรา ต่างรับรู้กันมาอย่างกว้างขวาง ซึ่งในแง่ของเหตุการณ์ดังกล่าวก็ได้ปรากฏในหนังสือและงานศึกษาในกรณีนี้ เป็นปกติ แต่ในหนังสือกบฏบวรเดช ของ ณัฐพล ใจจริง เล่มนี้ถือว่าผู้เขียนได้ทำหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์ ได้อย่างดี นั่นคือการรวบรวมและตีความหลักฐานต่างๆ ของทุกฝ่ายที่ร่วมสมัยในเหตุการณ์ครั้งนั้น เช่น เอกสารทางราชการ บันทึกที่เขียนในช่วงนั้น หนังสือชีวประวัติและบันทึกความทรงจำที่เขียนภายหลังของ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์กบฏบวรเดชที่หลากหลายสถานะ เพื่ออธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ ผู้อ่านได้ทราบถึงรายละเอียดของเหตุการณ์ตั้งแต่สภาวะความตึงเครียดที่กลุ่มอำนาจเดิมมีต่อกลุ่มคณะ รัฐบาลของคณะราษฎร จนถึงภายหลังของเหตุการณ์กบฏบวรเดชที่มีการสร้างอนุสาวรีย์เพื่อรำลึกถึงผู้สูญเสีย ในเหตุการณ์กบฏครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี

การใช้หลักฐานในการนำเสนอที่สามารถอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างละเอียด ถือเป็นจุดเด่น ของงานชิ้นนี้ อีกทั้งผู้เขียนได้กล่าวถึงการนำหลักฐานใหม่ๆ ที่ถูกเผยแพร่ ในเนื้อความของบทที่ 1 ว่า “นับตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา มีการเผยแพร่หลักฐานใหม่ๆ ที่สำคัญเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ดังกล่าวออกสู่ สาธารณชนเพิ่มมากขึ้นจนเป็นเหตุให้สามารถประเมินเหตุการณ์ดังกล่าวใหม่ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น” ซึ่งหลักฐานเหล่านั้นก็ได้ถูกนำมานำเสนอในหนังสือเล่มนี้อยู่หลายแห่ง

ส่วนประเด็นหลักที่เป็นคำถามสำคัญของหนังสือเล่มนี้ มีอยู่ 3 ประการ ประการแรกคือการปรับ บัวของสถาบันพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะการตัดสินใจวางบทบาทในวิกฤตการณ์ความขัดแย้งนี้ ซึ่งกรณี การวางบทบาทของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ นั้น ผู้เขียนได้มีการนำเสนอหลักฐานซึ่งแสดงถึงท่าทีใน การวางตัวเป็นกลาง โดยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ พยายามไม่เข้าไปข้องเกี่ยวกับฝ่ายรัฐบาลและฝ่าย ผู้จงรักภักดีท่ามกลางความขัดแย้งที่รุนแรงนี้ ส่วนการปรับตัวของสถาบันกษัตริย์นั้นผู้เขียนได้อธิบายโดยใช้ กรอบแนวคิดเรื่องการตัดสินใจของสถาบันการเมือง ซึ่งก็ปรากฏในบทสรุปว่า “สถาบันพระมหากษัตริย์หา ได้มีพฤติกรรมในทางสถาบันแบบตั้งรับ (Passive) ในฐานะที่เป็นเพียงสถาบันการเมืองของประมุขแห่งรัฐ ในทางสัญลักษณ์แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่สถาบันพระมหากษัตริย์มีพฤติกรรมในเชิงรุก (active) เพื่อโต้ตอบกับสถานการณ์และสถาบันการเมืองอื่นเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยด้วยเช่นกัน”

ประการต่อมาคือยุทธวิธีทางการทหารของฝ่ายคณะกู้บ้านกู้เมืองและฝ่ายรัฐบาลที่เกิดขึ้นนั้นได้มี หลักฐานของทหารและผู้เกี่ยวข้องในการรบทั้งสองฝ่ายกล่าวถึงการวางแผนการเข้าบุกของคณะกู้บ้านกู้เมือง

ที่มาจนถึงตอนเมือง การวางแผนของทหารฝ่ายรัฐบาลที่พยายามต่อต้านกองกำลังหลักและยับยั้งกองกำลังเสริมของฝ่ายคณะผู้บ้านกู้เมือง การดักขุมโจมตีข้างทางรถไฟซึ่งเป็นทางสายหลักในการลำเลียงกองกำลังทหาร การตอบโต้กันในลักษณะสงครามจิตวิทยาของทั้งสองฝ่าย การใช้เทคโนโลยีอาวุธใหม่ในการโจมตีฝ่ายตรงข้ามอย่างเช่น การนำปืนต่อสู้อากาศยานวิคเกอร์อาร์มสตรองของฝ่ายรัฐบาลที่นำออกมาใช้ การปล่อยตอร์ปิโดบดกที่ถือเป็นไม้ตายของคณะผู้บ้านกู้เมือง หรือแม้กระทั่งการร่นถอยโดยการวางแผนล่วงหน้าเพื่อวางแผนสกัดและทำลายการติดตามจากฝ่ายรัฐบาลที่สถานีหินลับ ด้วยวิธีการที่ยกมาเป็นตัวอย่าง เหล่านี้ถือเป็นการแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางการทหารสมัยใหม่ของประเทศ

ประการสุดท้ายคือบทบาทของประชาชนในความขัดแย้งครั้งนี้ จะเห็นได้จากหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการที่ประชาชนได้มีส่วนร่วม ในการช่วยเหลือรัฐบาลในด้านต่างๆ เว้นแต่การอาสาสมัครเป็นกองกำลังไปช่วยรบเนื่องจากรัฐบาลมีกองกำลังเพียงพอแล้ว ซึ่งกิจการที่ประชาชนในเขตพระนครให้ความร่วมมือกันได้มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน โดยกลุ่มกรรมกรอาสาสมัครมีหน้าที่สืบหาข่าวและดูแลความเรียบร้อยในเขตพระนคร ส่วนหน้าที่ของเหล่าลูกเสืออาสาสมัครคือช่วยลำเลียงอาวุธและอาหาร จัดเวรยามและเดินหนังสือให้แก่หน่วยงานราชการ อีกทั้งยังช่วยแจกจ่ายแถลงการณ์ของรัฐบาล ทางด้านของประชาชนในภาคอีสานก็มีการจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครต่อต้านกบฏจังหวัดขอนแก่นขึ้น หน่วยอาสาสมัครนี้ได้ทำการป้องกันโดยการระเบิดทางรถไฟทำให้ฝ่ายกบฏไม่สามารถร่นถอยกำลังมายังจังหวัดขอนแก่นได้ ส่วนประชาชนทั่วไปก็จะช่วยบริจาคอาหารรวมถึงข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ทหารปราบกบฏ

สุดท้ายหนังสือเล่มนี้ก็เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ที่สนใจประวัติศาสตร์ที่ต้องการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองไทยหลัง 2475 โดยเฉพาะในปี 2476 ที่เกิดเหตุการณ์กบฏบวรเดช หรือผู้ที่สนใจการเมืองที่ต้องการจะศึกษาประวัติศาสตร์ทางการเมือง ส่วนการใช้หลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏหนังสือเล่มนี้ก็ยิ่งช่วยให้นักเรียนประวัติศาสตร์หรือนักประวัติศาสตร์ได้รู้ถึงการมีอยู่และประโยชน์ของหลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในเชิงอรรถท้ายบทและบรรณานุกรมในบทท้ายๆ ที่เป็นหลักฐานเกี่ยวข้องกับกรณีนี้ในการค้นคว้าวิจัย ประเด็นประวัติศาสตร์ทางการเมืองของกรณีกบฏบวรเดช

